

Handläggare
Madeleine Hagerth
Telefon: 08 - 508 21 051

Till
Älvsjö stadsdelsnämnd
2015-10-22

Remiss om Skillnadernas Stockholm KS 159-1334/2015

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Per Kjellander
Stadsdelsdirektör

Eva Frykler
Verksamhetsområdeschef

Göran Sjödin
Verksamhetsområdeschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat rapporten *Skillnadernas Stockholm* till Älvsjö stadsdelsnämnd med flera för yttrande. Rapporten ger en samlad bild av skillnader i livsvillkor mellan delar av Stockholm och grupper av stockholmare, samt ses som ett avstamp för fortsatta analyser, diskussioner och framtagande av åtgärder.

Remissinstanserna ska belysa hur de ser på sina egna verksamhetsområden i arbetet med att motverka ojämlika livsvillkor och verka för stärkt social hållbarhet samt vilka de huvudsakliga utmaningarna är.

Socialtjänsten behöver hitta fungerande arbetsmetoder för att bemöta målgruppen unga vuxna. Samverkan med landstingets psykiatri- och beroendevård måste fortsätta att utvecklas för att stärka den sociala hållbarheten. Förvaltningen deltar även i ett projekt för att utveckla olika arbetsverktyg i syfte att införa ett tydligare barnperspektiv i arbetet med ekonomiskt bistånd.

Förvaltningen vill betona den utmaning som Stockholm har vad gäller boendesituationen. Alltför många kommer i kontakt med socialtjänsten saknar stadigvarande bostad. När man bygger nya

områden och gör nya satsningar, så måste man också planera för mänskliga möten och interaktion.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom verksamhetsområde barn, ungdom och vuxna. Ärendet har behandlats i pensionärsrådet, rådet för funktionshinderfrågor och förvaltningsgruppen 2015-10-15.

Bakgrund

Ett av de fyra inriktningsmålen för stadens verksamheter fram till 2018 är *Stockholm ska vara en sammanhållen stad*. ”Ett Stockholm som håller samman där alla barn ges lika möjligheter att uppnå kunskapsmålen, där bostäder finns till rimliga hyror och alla äldre garanteras en trygg ålderdom och där jämställdhet, jämlikhet och tillgänglighet är självklara förutsättningar för politiken”.

Som ett led i att förverkliga detta mål har staden tillsatt en kommission för ett socialt hållbart Stockholm. Kommissionens uppdrag är att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och föreslå åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad.

I juni 2015 presenterades den första rapporten *Skillnadernas Stockholm*. Den ska ge en samlad bild av skillnader i livsvillkor mellan delar av Stockholm och grupper av stockholmare, samt ses som ett avstamp för fortsatta analyser, diskussioner och framtagande av åtgärder.

Kommunstyrelsen har remitterat rapporten till samtliga stadsdelsnämnder med flera för yttrande senast 2015-10-30.

Rapporten

Rapporten innehåller följande delar;

Om social hållbarhet

Olika perspektiv på social hållbarhet

Social hållbarhet och välbefinnande

Den sociala hållbarhetens betydelse för samhället

Skillnadernas Stockholm

Välbefinnande och hälsa

Medellivslängd

Självskattad hälsa

Ohälsotal

Tandhälsa hos barn

Uppväxtvillkor och utbildning

Familjernas ekonomiska förutsättningar

Skolresultat

Deltagande i kulturskolan och idrottsaktiviteter

Arbete och försörjning

Starka och svaga grupper på arbetsmarknaden

Utbildning

Inkomster och försörjning

Boende och stadsmiljö

Attraktivitet och stadskvaliteter

Bostadsförsörjning och boendesegregation

Trångboddhet

Demokrati och trygghet

Demokratisk delaktighet och valdeltagande

Tillit till människor och myndigheter

Känslan av trygghet.

Om social hållbarhet

Idén om hållbar utveckling vilar på tre samverkande dimensioner: den ekonomiska, ekologiska och sociala hållbarheten. Det saknas dock en allmänt erkänd definition av social hållbarhet.

Fokus i bedömningen av utveckling bör skifta från ekonomisk produktion till människors välbefinnande. Målet om social hållbarhet innebär att stadens verksamheter ska ge alla stockholmare möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar.

Politiken kan stärka människors välbefinnande genom att påverka deras förmågor och förutsättningar att förverkliga det liv de önskar. En social hållbar utveckling innebär att samhällets resurser fördelas

på ett sätt som skapar möjlighet för flera att förverkliga sina liv genom utbildning, arbete och ett boende med tillgång till önskade kvaliteter. Den sociala sammanhållningen och samhörigheten med samhället stärks också genom att fler görs delaktiga i samhällsutvecklingen. Detta i sin tur innebär att människors behov av trygghet säkerställs.

Ur ett samhällsperspektiv kan man se att hälsan är sämre och välbefinnandet lägre hos personer med lägre inkomst. Dessutom kan inkomstspridningen ha betydelse. Jämnare inkomstfördelning medför också starkare social sammanhållning, lägre kriminalitet och större samhällsengagemang. Ju större inkomstklyftor desto sämre går det utbildningsmässigt för personer med lågutbildade föräldrar. För samhället skulle minskade skillnader innebära växande humankapital och produktivitetsökningar som skapar tillväxt och stärkt konkurrenskraft.

Stockholm som stad

Sedan år 2000 har stadens befolkning ökat med drygt 160 000 invånare, motsvarande ett halvt Malmö. Focus ligger på att förbättra kapaciteten när det gäller bostäder, trafikinfrastruktur, kommersiell service, grönytor, idrotts- och kulturutbud.

Stockholms konkurrerar idag med de mest innovativa regionerna i värden och konkurrensen hårdnar. Fler invånare ger större efterfrågan på varor och tjänster och fler företag, vilket bidrar till ökad tillväxt och större möjligheter att finansiera välfärden.

Stockholm har Sveriges mest välfungerande arbetsmarknad. Utbildning blir allt viktigare och befolkningens höga kompetens är en av Stockholms uppenbara styrkor. Det finns dock stora skillnader i utbildningsnivå. En tydlig svaghet på arbetsmarknaden är att utrikesföddas kompetens inte tas tillvara i tillräcklig omfattning. Integrationen på arbetsmarknaden är en av de viktigaste frågorna för Stockholms utveckling.

Invandring och inflyttning från andra delar av landet är en viktig förklaring till att det går så bra för Stockholm. De stora flyttströmmarna påverkar grundläggande strukturella och ekonomiska faktorer i olika bostadsområden. De med relativt hög inkomst flyttar till innerstaden och till villaområden medan de med lägst inkomst flyttar till hyresrätter i stadens yttre delar.

Gång-, cykel- respektive kollektivtrafik kommer att behöva prioriteras framöver.

Skillnadernas Stockholm

Välbefinnande och hälsa

Folkhälsan har utvecklats positivt i Stockholm under många år. Den viktigaste förklaringen är att dödligheten minskat kraftigt i hjärt- och kärlsjukdomar.

Samtidigt som vi blir allt friskare växer också skillnaderna i hälsa mellan grupper av människor. Skilda uppväxtvillkor förklarar ofta skillnader i den äldre befolkningens hälsa. Det är stora skillnader i ohälsotalet mellan olika stadsdelar.

Kvinnor har högre medellivslängd än män men skillnaden minskar. I Stockholm är kvinnornas medellivslängd 84,2 år medan männens är 80,7 år. Kvinnor på Östermalm har högst medellivslängd på drygt 86 år att jämföra med 78 år för män i Skärholmen. Kvinnor i Älvsjö har kort medellivslängd. Idag är skillnaderna i livslängd större mellan utbildningsgrupper än mellan kön och utbildning har en större betydelse för livslängden i Stockholm än i riket.

Självskattad hälsa är ett bra mått på det allmänna välbefinnandet och en av de bästa indikatorerna för att förutsäga individens framtida hälsoutveckling.

Både kvinnor och män i Rinkeby-Kista och Skärholmen har den sämsta självskattade hälsan medan de i Kungsholmen och Norrmalm har den bästa. Det är vanligare att skatta sin hälsa som sämre bland personer med kort utbildning och bland utrikesfödda.

Ohälsotalet, det vill säga den totala sjukfrånvaron som ersätts från sjukförsäkringen, är fem dagar mer för kvinnor än för män. Skärholmen har högst ohälsotal medan Bromma har lägst.

I Stockholm är det tydligt att stadsdelar med höga ohälsotal också har en högre arbetslöshet, lägre inkomster, en större andel utlandsfödda men framför all en lägre utbildningsnivå.

Tandhälsan hos barn har förbättrats under en lång tid. Tandhälsovården är gratis till och med det år man fyller 19 år. Risken för att barn och unga ska få karies är starkt kopplat till föräldrarnas tandhälsa, om de har utomeuropeisk bakgrund, dålig

ekonomi, låg utbildning och är unga. Det handlar framförallt om tandborstning och kostvanor.

Störst andel treåringar med karies finns i Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Skärholmen. Kungsholmen har minst andel treåringar med kariesskadade tänder.

Barnkaries kan kopplas till utvecklandet av hjärt- och kärlsjukdomar i vuxen ålder.

Uppväxtvillkor och utbildning

En bra start i livet är en avgörande faktor för välbefinnandet senare i livet. Familjers ekonomiska situation utgör en grundläggande förutsättning för vilka uppväxtvillkor barn har i övrigt såsom hälsa, boendevillkor och fritidsaktiviteter.

Antalet barnfamiljer med relativ barnfattigdom i Stockholm var cirka 16 000 familjer med en årsinkomst under 201 100 kronor 2013. Högst andel fanns i Rinkeby och Tensta.

Cirka 3 % av alla barnfamiljer i Stockholm hade ekonomiskt bistånd 2013. De stadsdelar som har högst andel var Rinkeby, Tensta, Hässelby Gård, Bandhagen, Rågsved, Husby och Skärholmen.

Förskola och pedagogisk omsorg har stor positiv påverkan på barns utveckling, lärande och välbefinnande långt upp i skolåldern. Nästan 96 % av alla treåringar i Stockholm är inskrivna i sådan verksamhet.

Skolresultaten för elever i årskurs 9 är generellt högre i Stockholm än i riket men skillnaderna inom staden är stora på både stadsdels-, skol- som elevnivå. Vårterminen 2013 saknade cirka 800 elever i Stockholm behörighet att söka till nationella gymnasieprogram. Högst andel med behörighet har innerstaden, Bromma, Älvsjö och Hägersten-Liljeholmen. Lägst andel hade Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Skärholmen.

Två grupper av barn har sämre förutsättningar än övriga att klara av grundskolan. Dels barn som invandrat efter grundskolestart dels barn vars föräldrar saknar gymnasieutbildning.

Deltagande i både kultur- och idrottsutbud sjunker med stigande ålder och är lägre för flickor än för pojkar. Högstadiungdomar med höga ekonomiska förutsättningar är mer aktiva i idrottsföreningar.

Idrottandet är lägre för barn och ungdomar med funktionsnedsättning, med svagare ekonomisk bakgrund samt för flickor med utländsk bakgrund.

Arbete och försörjning

Stockholm har en stark arbetsmarknad med en lägre arbetslöshet, högre sysselsättning och högre inkomstnivåer än övriga regioner i landet. Stockholmarna har också en generellt hög utbildningsnivå. Samtidigt finns det stora skillnader mellan olika stadsdelar.

Inkomst är en faktor för social status och livsnöjdhet och har tydligt samband med hälsa. I Stockholm finns stora variationer i andelen sysselsatta mellan olika stadsdelar. Lägst andel har Rinkeby och Tensta där kvinnor också har svårare än män att finna arbete. Högst andel har innerstaden, Hägersten-Liljeholmen, Älvsjö (Liseberg och Långsjö) samt Bromma.

Andelen utlandsfödda varierar kraftigt mellan olika delar av staden och de stadsdelar som har många boende från utlandet har en högre andel arbetslösa.

Inom hotell- och restaurang, transporter samt vård och omsorg är andelen sysselsatta med utländsk bakgrund högst och mellan 30-40 %.

Stockholm har många välutbildade ungdomar men också en alltför hög andel utan tillräcklig utbildning eller förankring på arbetsmarknaden. Andelen arbetslösa unga i olika delar av staden varierar starkt. Innerstaden och Bromma har lägst andelar medan Skärholmen, Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta har högst. Arbetslösheten är påtagligt högre bland män än kvinnor. Berörda förvaltningar och Jobbtorgen arbetar med aktiva insatser för att ge stöd.

Utöver grupperna personer födda utanför Europa samt ungdomar är sysselsättningsgraden också lägre bland personer med funktionsnedsättning samt arbetslösa äldre från 55 år. Gapet mellan stadsdelar med låg respektive hög arbetslöshet har ökat.

Den socioekonomiska polariseringen ökar mellan olika områden i Stockholm. De som bor i ett område med låg inkomst, utbildningsnivå och sysselsättning flyttar i samband med att de får en ökad inkomst och bättre utbildning.

Skillnaderna i inkomst mellan kvinnor och män har minskat över åren men är fortfarande stora. Kvinnors löner i Sverige är i genomsnitt 87 % av männens löner.

Boende och stadsmiljö

Stadens utformning och människors boendemiljö påverkar välbefinnande och hälsa på ett direkt sätt. Stockholm präglas av en ojämlig tillgång till attraktiva stads kvaliteter och i socioekonomiskt svagare stadsdelar finns i regel lägre tillgång till service, arbetsplatser, kollektivtrafik, parker och offentliga rum.

I Stockholm är bostadspriserna högst på Östermalm, Norrmalm, östra Kungsholmen, Bromma, Älvsjö och Enskede. Lägst är de i Rinkeby, Husby, Akalla och Fagersjö.

Många av stadens invånare trivs där de bor även om de också gärna vill se området utvecklas. De som har nära till arbetsplatser har lättare att få jobb och dessutom minskar bilbehovet. En tätare stad med sammanbundna stadsdelar skapar också förutsättningar för en förbättrad social integration.

Andelen bostadsrätter har ökat från en fjärdedel av det totala bostadsbeståndet till ungefär hälften. Bristen på bostäder drabbar i första hand socioekonomiskt svaga grupper och unga. Valmöjligheten för låginkomsttagare att välja bostadsområde har allt mer begränsats. Individer med olika bakgrund möter i allt mindre omfattning varandra i vardagslivet.

Sedan 1990-talet har antalet boende per lägenhet åter ökat. Idag är var femte stockholmare trångbodd. Mest trångbodd är man på Järvafältet, Skärholmen, Sättra och Rågsved. Att bo trångt medför negativa effekter såsom barns möjligheter att kunna läsa läxor i lugn och ro samt brist på personlig integritet, som är negativt för hälsan. Kötiden för att få en lägenhet förmedlad via bostadsförmedlingen är cirka tio år.

Demokrati och trygghet

Känslan av samhörighet och möjlighet till delaktighet och inflytande i samhället är grundläggande för människors välbefinnande. Att känna sig trygg i vardagen där man bor och verkar är en grundläggande rättighet och förutsättning för att kunna delta i samhällslivet.

Valdeltagande i allmänna val anses vara ett bra mått på människors makt, delaktighet och inflytande. Det finns dock stora skillnader i valdeltagande mellan olika grupper av väljare, olika områden och valdistrikt.

Rinkeby, Husby, Tensta, Skärholmen, Rågsved och Vårberg har det lägsta valdeltagandet medan Södra Ängby, Ålsten, Stora Mossen, Eneby, Långsjö, Herrängen och Äppelviken har det högsta.

Kvinnor röstar i något högre grad än män. Utländska medborgare med rösträtt till landstings- och kommunfullmäktige brukar inte rösta i någon högre grad.

Personer med lägre utbildningsnivå uppvisar lägre tillit till andra människor i det egna bostadsområdet. Hög tillit mellan människor hänger nära samman med ett högt förtroende för politiska institutioner och myndigheter.

Förtroendet för polisen är något högre än förstroendet för stadsdelsförvaltningen. Fler män än kvinnor har låg tillit till såväl stadsdelsförvaltningen som den lokala polisen.

Trygghetens ojämna fördelning innebär att vardagens livskvalitet i olika delar av Stockholm inskränks på ett högst påtagligt sätt och begränsar människors möjligheter att leva sina liv på det sätt de önskar. Kvinnor är mer otrygga än män i sitt bostadsområde. Den upplevda otryggheten är störst i Rinkeby.

Uppdraget i remissen

Remissinstanserna ombeds att behandla rapporten med utgångspunkt från tre nedanstående frågeställningar:

1. Hur ser nämnden på sina egna verksamhetsområden i arbetet med att motverka ojämlika livsvillkor och verka för stärkt social hållbarhet i Stockholms stad?
2. Vilka huvudsakliga utmaningar för att bidra till stärkt social hållbarhet i Stockholms stad ser nämnden inom sina verksamhetsområden?

3. Vilka ytterligare utmaningar, utöver de som framkommer i rapporten, kan nämnden identifiera utifrån sina egna verksamhetsområden?

Förvaltningens synpunkter och förslag

Hur ser nämnden på sina egna verksamhetsområden i arbetet med att motverka ojämlika livsvillkor och verka för stärkt social hållbarhet i Stockholms stad?

Förskolans verksamhet utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Det förskolan utvecklar och håller levande i arbetet med barnen är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta. Verksamheten bedrivs i demokratiska former och lägger grunden till ett växande ansvar och intresse hos barnen för att de på sikt aktivt ska delta i samhällslivet.

Fritidens verksamheter arbetar med att stärka och stötta ungdomar genom ett positivt förändringsarbete där deras inneboende kraft tas tillvara. Arbetet har inriktning mot kultur och träning/hälsa. Fritiden bjuder in olika föreningar som får visa upp sin verksamhet, vilket är ett bra sätt att introducera ungdomar till olika idrotter och träningsformer. Fritiden utgår ifrån ungdomars delaktighet och inflytande och målsättningen är att ungdomarna blir aktiva och delaktiga producenter istället för passiva konsumenter. Ungdomarna ska få vara engagerade, se möjligheter och få verktyg att utvecklas och se att man kan förverkliga sina drömmar.

Socialtjänsten har ett uppdrag att i allt sitt arbete ha med ett barnperspektiv. I enheternas utrednings- och bedömningsarbete läggs särskild vikt vid att göra en konsekvensbedömning utifrån barnperspektivet. Inom socialförvaltningen pågår ett stadsövergripande projekt om barnperspektiv i arbetet med försörjningsstöd. I projektet ingår att alla stadsdelsförvaltningar är med och utvecklar olika arbetsverktyg i syfte att införa ett tydligare barnperspektiv i arbetet med ekonomiskt bistånd.

Inom förvaltningen anpassas insatser så långt det är möjligt för att stämma överens med familjernas unika behov. Målet är att insatserna gör skillnad. Det finns i dagsläget olikheter mellan de

olika stadsdelsnämnderna när det gäller utbudet och utformningen av öppenvård, vilket även innebär viss olikhet för medborgarna över staden.

Från Älvsjö stadsdelsförvaltning blir arbetet med uppföljning av insatser centralt för att säkerställa att insatserna blir rätt riktade. Viss samverkan sker med närliggande stadsdelar och är även önskvärt i högre utsträckning för att främja jämlika livsvillkor för medborgarna.

Vad gäller social hållbarhet och medborgarnas möjlighet till lika levnadsvillkor inom ämnet demokrati och trygghet får Älvsjö stadsdel höga siffror i både valdeltagande, känsla av trygghet och tilltro till myndigheten som sådan. Därmed blir det viktigt att fördjupa sig i statistiken för att se vad för olikheter det finns inom stadsdelen och hur man som resursstark stadsdel kan bidra till att minska skillnaderna gentemot de mindre resursstarka stadsdelarna.

Kommunfullmäktiges fjärde inriktningsmål; ett demokratiskt hållbart Stockholm anser stadsdelsförvaltningen hänga tydligt ihop med ett socialt hållbart samhälle. Stadsdelsförvaltningen har som målsättning att jobba mer systematiskt med mänskliga rättigheter inom förvaltningen med syfte att öka samtliga verksamheters kunskap och kännedom om bl.a. jämställdhet, genus och HBTQ-frågor.

Vilka huvudsakliga utmaningar för att bidra till stärkt social hållbarhet i Stockholms stad ser nämnden inom sina verksamhetsområden?

Gruppen unga vuxna, en grupp unga som inte går i gymnasiet och inte har arbete, ökar och därmed ökar även problematiken för dessa ungdomar såsom kriminalitet och en destruktiv livsstil. Sätts det inte in resurser för att bryta och motverka denna utveckling och skapa långsiktiga förutsättningar för ett positivt förändringsarbete så står vi snart inför ännu större utmaningar.

Förvaltningen måste hitta fungerande arbetsmetoder för att bemöta målgruppen unga vuxna där boendesituationen är central. Behovet för denna grupp har ökat då de av olika anledningar har hamnat i konflikt med sina föräldrar och därmed står utan försörjning och tak över huvudet.

Socialtjänsten behöver också fortsätta att utveckla samverkan med landstingets psykiatri- och beroendevård för att stärka den sociala hållbarheten.

Vad gäller demokrati och trygghet finns det enligt rapporten klara skillnader i valdeltagande mellan olika befolkningsgrupper och områden. I Älvsjö är det överlag ett högt valdeltagande men lokala skillnader förekommer självklart. Andelen röstande är betydligt lägre bland ensamstående, personer med lägre utbildningsnivå, låginkomsttagare, arbetare och personer utanför arbetsmarknaden. Även gruppen unga män särskiljer i statistiken. Förvaltningen behöver vid nästa val fokusera på de områden och befolkningsgrupper som skiljer sig i statistiken för att uppmuntra till att rösta.

Älvsjö har en relativt låg andel personer som känner sig otrygga. Med det sagt har den dock ökat under senaste åren, från tre procent till fem procent. Orsaken till detta är högst antagligen den sociala oron som ägde rum för två år sedan. Samarbetet mellan olika organisationer och myndigheter som till exempel trygg- och säkerhetsrådet är då ett viktigt organ i arbetet med att hålla otrygghetssiffran nere och samtidigt öka tryggheten i de områden som inte idag känns trygga.

Vilka ytterligare utmaningar, utöver de som framkommer i rapporten, kan nämnden identifiera utifrån sina egna verksamhetsområden?

Förvaltningen vill betona den utmaning som Stockholm har vad gäller boendesituationen. Alltfler som kommer i kontakt med socialtjänsten saknar stadigvarande bostad. När man bygger nya områden och gör nya satsningar, så måste man också planera för mänskliga möten och interaktion.

Verksamheterna inom skolan och fritiden tillsammans med föreningar och andra aktörer bör kunna nyttja fotbollsplaner och idrottsanläggningar/-hallar till öppen och spontan verksamhet. Ungdomar organiserar sig på andra sätt i dag, vilket gör att staden måste kunna möta detta. Unga vill inte enbart vara med i traditionella föreningar.

Förvaltningen föreslår därmed att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Remissen